

3523000

3524000

3525000

3526000

7190000

7190000

7189000

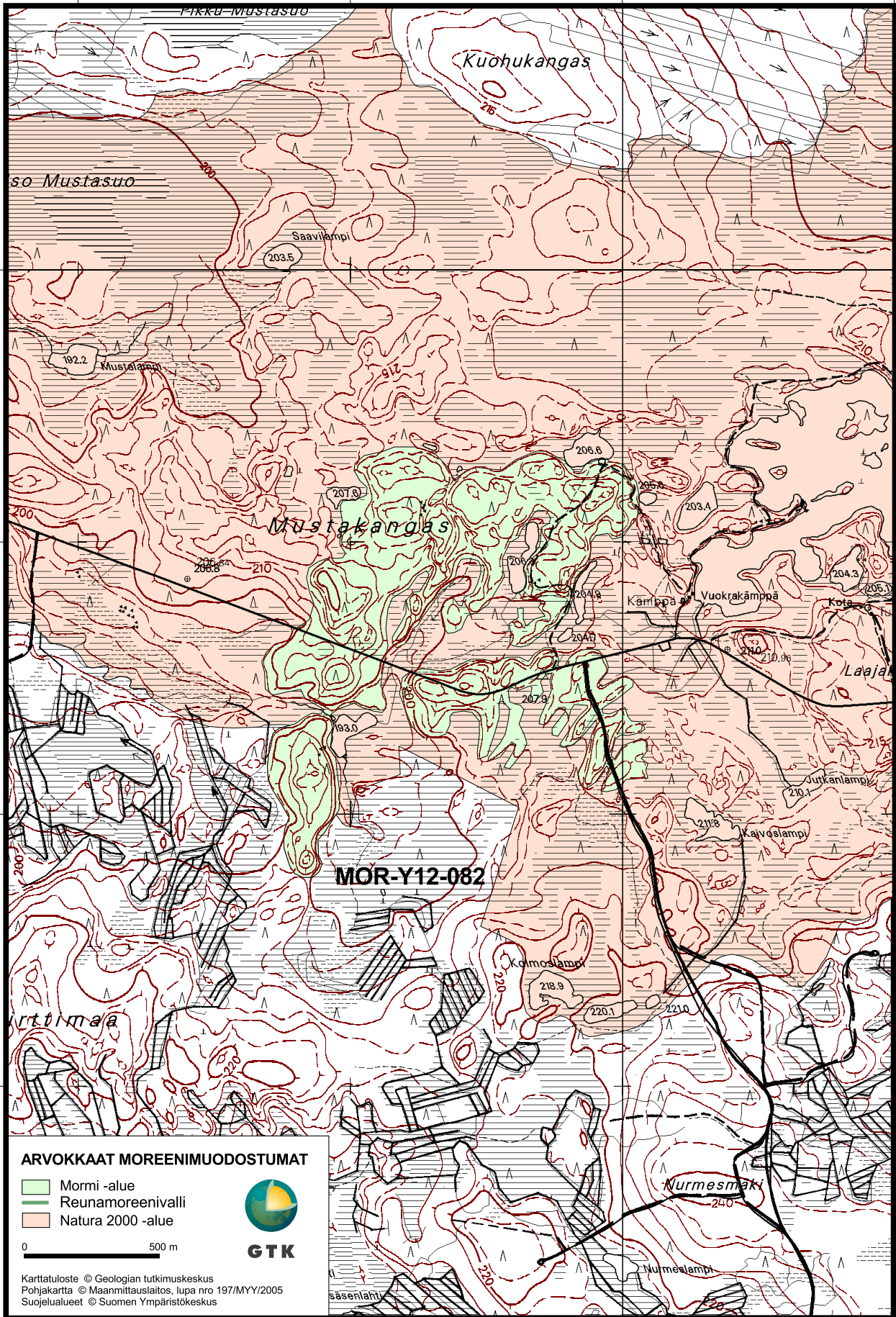
7189000

7188000

7188000

7187000

7187000

ARVOKKAAT MOREENIMUODOSTUMAT

- Mormi -alue
- Reunamoreenivalli
- Natura 2000 -alue

GTK

0 500 m

Karttatuloste © Geologian tutkimuskeskus
 Pohjakartta © Maanmittauslaitos, lupa nro 197/MYY/2005
 Suojelualueet © Suomen Ympäristökeskus

3523000

3524000

3525000

3526000

MUSTAKANGAS

PUOLANKA

Tietokantatunnus: MOR-Y12-082   **Muodostumatyyppi:** Kumpumoreeni

Arvoluokka: 3   Karttalehti: 3441 09   Alueen pinta-ala: 100,0 ha

Korkeus: 220 m mpy   Alueen suhteellinen korkeus: 25 m   Muodon suhteellinen korkeus: 20 m

Moreenimuodostuman sijainti: Mustakankaan kumpumoreenialue sijaitsee Saarijärven länsipuolella, 11 km Puolangalta lounaaseen.

Geologia

Mustakankaan 2000 x 1400 metrin kokoinen kumpumoreenialue sijoittuu Puolangan-Vaalan kumpumoreenikentän keskiosaan. Alueella on vaihtelevan kokoisia, jäätikön virtaussuuntaan nähden poikittaisia lounaasta koilliseen suuntautuneita selänteitä ja pienipiirteisempää kummukkoa jokseenkin yhteen sulautuneena kompleksina. Suuret kumpuilevat selännerakenteet ovat 200-500 metriä pitkiä, 50-200 metriä leveitä ja jopa 10-20 metriä korkeita, ja ne ovat hieman epäsymmetrisiä. Itäiset distaalirinteet ovat yleisesti jyrkkiä ja korkeita, läntiset proksimaalirinteet loivempia. Pienemmät ja symmetrisemmät selänteet ja kummut ovat puolestaan vain 1-5 metriä korkeita. Alueen muodot ovat muutamia itärinteitä lukuun ottamatta jokseenkin loivapiirteisiä, luoteisosissa paikoin lähes tasaisiakin. Pohjois- ja länsiosissa on myös suppia. Kohdealue on osa laajaa, hajanaista kumpumoreeniosakenttää. Alueen muodot ovat osakentälle jokseenkin tyypillisiä mutta paikoin huomattavasti suurempia ja jyrkkäpiirteisempiä. Poikittaisten selännerakenteiden luonnehtima kohdealue lienee ainakin osittain tulkittavissa subglasiaalisyntyiseksi ja jopa Rogen-tyyppiseksi, joskin alueen muodot ovat huomattavan jyrkkäpiirteisiä. Kainuun länsiosissa Rogen-tyyppisiä moreeniselänteitä esiintyy jonkin verran, mutta yleensä varsin heikosti kehittyneenä. Kohdealueen muodostumat ovatkin todennäköisesti muokkautuneet myös deglasiaation loppuvaiheessa jäätikön reunavyöhykkeessä (vertaa MOR-Y12-013). Seudulla on havaittavissa myös hyvin heikkoa drumlinisaatiota, joka voimistuu hieman länteen ja luoteeseen mentäessä.

Tieleikkauksissa on pinnassa melko soraista hiekkamoreenia, syvemmällä näkyy myös kohtalaisesti hienoinen. Tasaisilla alueilla pinnassa on paikoin paksultikin hiekkaa. Pintalohkareisuus vaihtelee vähäisestä suureen (alle 1-10 kpl aarilla), eniten lohkarkeitä on koillisosassa. Lohkareet ovat keskikokoisia (1-3 m), muutama 4-metrinenkin pulteri löytyy. Kiviä on melko runsaasti, ja rinteiden juurella on joitain lohkarpainanteita. Ylin ranta on seudulla noin 200 metrin tasolla (Puolangan jääjärven eteläosa), joten alue on lähes kokonaan supra-akvaattinen. Pienen lyhytaikaisen jääjärven lahdeke on yltänyt vain lounaisosan alimmille rinteille.

Alueen lounais- ja luoteispuolella on Puolangan jääjärven loppuvaiheen lasku-uomia ja purkukerrostomia. Lopullisesti tämä Kainuun viimeinen laaja jääjärvi laski Ancyclusjärven tasoon jäätikön reunan vetäytyttyä 2-3 kilometrin päässä kohdealueen länsipuolella olevan Avainlammen painanteen länsipuolelle (Kemiläinen 1982). Samanaikaisesti Puolangan jääjärven lasku-uomana toimi ilmeisesti myös Huosiuslammen uoma (katso MOR-Y12-032). Ylin Ancyclusranta on seudulla noin 190 metrin tasolla.

Biologia

Mustakankaan kumpumoreenialueen metsät ovat suurelta osin mäntyvaltaisia kuivahkoja kankaita (EVT). Mäntysekametsää ja puolukka-mustikkatyypin (VMT) tuoreita kankaita on loivilla alarinteillä ja kumpareilla muutamien kohdin. Metsät ovat rakenteeltaan ja puustoltaan melko luonnontilaisia. Vanhoja raitoja, koivuja, haapoja, kuusia ja kilpikaarnamäntyjä löytyy perusolemukseltaan järeähköstä männiköstä paikoitellen. Lisäksi vanhan metsän alueella on maapuita, keloja ja palokantoja melko paljon. Alueella on pieniä suopainanteita, karuja rämeitä ja rämereunuksisia lyhytkorsinevoja. Lampien rantojen kapeilla suolaiteilla kasvaa mm. tupasvillaa, juolukkaa, vaivaiskoivua, suopursua ja hillaa. Mustakankaan itäosassa, ajotien pohjoispuolella, on purouoma kahden lammen välillä. Puron äärellä on kosteaa korpea, jossa kasvaa muutama tervaleppä sekä runsaasti lehtipuita ja kuusia. Korvessa kasvaa myös paatsamaa, katajaa ja ruohovartisista kuten metsäkortetta, hillaa, vehkaa, kurjenjalkaa, viitakastikkaa sekä mataroita. Rehevän puronvarren ympärillä on mustikkatyypin (VMT) kuusisekametsää, jossa kasvaa runsaasti suopursua. Suopursua kasvaa alueen metsissä yleisesti muutenkin, varsinkin soiden ja lampien läheisillä, loivilla rinteillä. Mustakankaan luoteis- ja länsiosassa on nuoria männiköitä ja eri-ikäisiä mäntytaimikoita.

Maisema ja muut arvot

Alueen rajaus on vaihtuva ja se voisi olla koillisessa laajempikin. Suurimpia rakenteita on maastossa kuljettaessa hieman hankalaa hahmottaa kokonaisuuksina, mutta soistumien ja lampien rajaamat muodot

erottuvat silti yleensä varsin hyvin. Kaukonäkymiä ei peitteiseltä alueelta ole. Sisäinen maisema on vaihteleva, korkeuserot ovat suhteellisen selkeitä, ja avoimet suot ja lammet tuovat näkymiin vaihtelua. Etenkin koillisosassa vaikutelma on paikoin erämainen. Maasto on kohtalaisen helppokulkuista ja näkyvyys melko hyvä. Lähes koko alue eteläisintä korkeaa selännettä lukuun ottamatta kuuluu laajaan Saarijärven vanhojen metsien Natura-alueeseen (FI1200253), ja alueen koillisosassa on retkeilypolku. Varsinainen retkeily- ja kalastusalue kämppineen ja nuotiopaikkoineen on kuitenkin hieman kohdealueen itäpuolella Saarijärven ympärillä.

Kirjallisuutta

Kemiläinen, H. 1982. Oulujärven ympäristön deglasiatiosta ja siihen liittyvästä hydrografiasta. Licensiaattitutkielma. Oulun yliopisto, maantieteen laitos. 68 s. ja liitteet.